

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 329

Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci
Danuta Dziawgo, Grażyna Borys

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-448-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Informacje o środowisku w systemie rachunkowości	11
Anna Balicka: Sprawozdawczość środowiskowa w branży motoryzacyjnej..	19
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie zarządzania wartością firmy	28
Melania Bąk: Odpowiedzialność społeczna jako determinanta tworzenia zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa	36
Ewa Chojnacka: Raportowanie danych w obszarach środowiskowym i społecznym w publicznych spółkach sektora energetycznego.....	45
Ewa Chojnacka: Sprawozdanie z działalności jako dokument służący raportowaniu danych ESG	54
Anna Doś, Joanna Błach: Rola przedsiębiorstwa w makrosystemie społeczeństwo – gospodarka – środowisko w świetle analizy raportów rocznych na przykładzie wybranych spółek sektora paliwowego.....	62
Justyna Dyduch: Analiza kosztów transakcyjnych instrumentów ochrony środowiska w wybranym przedsiębiorstwie.....	73
Renata Dyląg, Ewelina Puchalska: Wytyczne GRI w praktyce raportowania społecznego w Polsce	82
Paweł Dziekański: Koncepcja wskaźnika syntetycznego dla oceny sytuacji finansowej powiatów	98
Tomasz Gabrusewicz: Zdolność systemu rachunkowości w zakresie zaspokojenia potrzeb informacyjnych w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju	109
Beata Gostomczyk: Ewidencja kosztów ekologicznych w układzie rodzajowym i funkcjonalnym.....	118
Piotr Gut: Solidarna odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe w podatku VAT w warunkach polskich na tle rozwiązań europejskich.....	127
Ewa Hellich: Etyczny wymiar rachunkowości.....	136
Aldona Kamela-Sowińska: Finansyzacja gospodarki wyzwaniem dla rachunkowości	145
Elżbieta Klamut: Koszty ochrony środowiska a gospodarstwa rolne	152
Joanna Kogut: Etyka w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych ..	161
Tomasz Kondraszuk: Cel i zadania rachunkowości rolniczej w procesie zrównoważonego rozwoju gospodarstw wiejskich	172
Robert Kowalak: Kluczowe mierniki dokonań w zakładach gospodarowania odpadami.....	180

Joanna Krasodomska: Rachunkowość społeczna – perspektywa światowa i krajowa	191
Karolina Kwocińska: Relacje inwestorskie i raportowanie kapitału intelektualnego.....	198
Magdalena Ligus: Zrównoważony rozwój systemu elektroenergetycznego Polski – analiza opłacalności i możliwości rozwoju energetyki odnawialnej	206
Adam Lulek: Znaczenie informacji środowiskowych pochodzących ze sprawozdawczości spółek paliwowych dla inwestorów giełdowych.....	215
Marta Mazurowska: Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju	225
Anna Nowak: Problemy pomiaru społecznej odpowiedzialności biznesu	232
Edward Nowak: Zakres ujawnień informacji w sprawozdaniu z działalności	241
Ewa Spigarska: Różnorodność metod ustalania opłaty za odpady i zasad segregacji odpadów na przykładzie miast wojewódzkich jako jeden z problemów systemu gospodarowania odpadami	250
Arleta Szadziewska: Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw.....	261
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z interesariuszami	271
Piotr Szczypa: Współczesne wyzwania rachunkowości przedsiębiorstw w gospodarce zrównoważonego rozwoju.....	282
Aldona Uziębło: Stosunek do standardów etycznych w biznesie w opiniach pracowników księgowości trójmiejskich przedsiębiorstw	291
Anna Wildowicz-Giegiel: Wyzwania przed sprawozdawczością finansową związane z raportowaniem o kapitale intelektualnym i społecznej odpowiedzialności	300
Jolanta Wiśniewska: Etyka w rachunkowości jako niezbędny element zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.....	308
Aleksander Zawadzki: Standardy sprawozdawczości w zakresie środków unijnych w polskich spółkach notowanych na NewConnect	317
Joanna Zuchewicz: Sprawozdawczość jednostki społecznie odpowiedzialnej za swoje dokonania.....	326
Beata Zyznarska-Dworczak: Znaczenie zarządczej rachunkowości odpowiedzialności społecznej w przedsiębiorstwie	334

Summaries

Joanna Antczak: Information on environment in the accounting system.....	18
Anna Balicka: Environmental reporting in the automotive industry	27
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Concept of corporate social responsibility in the process of value based management	35

Melania Bąk: CSR as the determinant for creating non-material resources of an enterprise.....	44
Ewa Chojnacka: Reporting environment and social data in public companies in energy sector	53
Ewa Chojnacka: Report of the management board on operations as a document used to report ESG data	61
Anna Doś, Joanna Błach: The role of enterprise in macrosystem society – economy – environment in the light of the annual reports content analysis case study of selected Polish companies	72
Justyna Dyduch: Analysis of transaction costs of environmental protection instruments in a selected firm	81
Renata Dylağ, Ewelina Puchalska: GRI guidelines in the practice of social reporting in Poland	97
Paweł Dziekański: Concept of synthetic indicator for the assessment of financial situation of poviats	108
Tomasz Gabrusewicz: The ability of the accounting system to satisfy information needs in the concept of sustainable development.....	117
Beata Gostomczyk: Environmental costs register by their type and functionality	126
Piotr Gut: Joint and several responsibility for VAT liabilities in Poland in comparison with European solutions to that extent.....	135
Ewa Hellich: Ethical dimension of accounting.....	144
Aldona Kamela-Sowińska: Financilisation of economy as challenge for accounting	151
Elżbieta Klamut: Costs of environment protection vs. farms.....	160
Joanna Kogut: Accounting ethics vs. financial reporting quality	171
Tomasz Kondraszuk: Tasks and objectives of accounting in the process of agricultural sustainable development of rural households	179
Robert Kowalak: Key performance indicators for the waste disposal plants.	190
Joanna Krasodomska: Social accounting – the international and national perspective	197
Karolina Kwiecińska: Investor relations and intellectual capital reporting ...	205
Magdalena Ligus: Sustainable development of Polish power system – the analysis of effectiveness and the possibility of development of renewable energy sector.....	214
Adam Lulek: Significance of environmental information coming from reporting of fuel corporations for stock exchange investors.....	224
Marta Mazurowska: Accounting for sustainable development	231
Anna Nowak: Issues of measurement of corporate social responsibility	240
Edward Nowak: Scope of disclosing information in annual activity reports..	249
Ewa Spigarska: The diversity of methods for establishing fees for wastes and waste segregation rules on the example of voivodeship cities as one of the waste management problems.....	260

Arleta Szadziewska: Presenting social responsibility information in corporate external reports	270
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Integrated report on socially responsible companies as a tool of communication with users.....	281
Piotr Szczypa: Modern challenges in the accounting of companies in sustainable development economy	290
Aldona Uziębło: An attitude to ethical standards in business in the opinions of employees of accounting department of tricity enterprises.....	299
Anna Wildowicz-Giegiel: Challenges of financial reporting associated with reporting the intellectual capital and the social responsibility of enterprise.....	307
Jolanta Wiśniewska: Ethics in accounting as an essential element of sustainable development of the enterprise and security of business transactions .	316
Aleksander Zawadzki: Standards of EU funds reporting in Polish companies listed on the NewConnect market.....	325
Joanna Zuchewicz: CSR in reporting entity's performance	333
Beata Zyznarska-Dworczak: The essence of managerial social responsibility accounting.....	341

Joanna Kogut

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ETYKA W RACHUNKOWOŚCI A JAKOŚĆ SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Streszczenie: Podstawowym źródłem informacji o sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstw jest sprawozdanie finansowe. Na jego podstawie użytkownicy wewnętrzni i zewnętrzni podejmują decyzje inwestycyjne, transakcyjne czy kredytowe, w związku z tym istotna jest jakość informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Sporządzając je, należy stosować zasady rachunkowości w taki sposób, aby prawdziwie odzwierciedlić rzeczywistą sytuację przedsiębiorstwa. Jednak, aby osiągnąć ten cel, nie wystarczy przestrzeganie zasad rachunkowości i przepisów prawa. Coraz większego znaczenia w tym obszarze nabiera etyka zawodowa osób zajmujących się rachunkowością. Przestrzeganie jej zasad stanowi warunek odpowiedniej jakości informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym.

Słowa kluczowe: etyka, kodeks etyki, rachunkowość, sprawozdanie finansowe.

DOI: 10.15611/pn.2014.329.17

1. Wstęp

W dobie globalizacji, silnych powiązań między jednostkami gospodarczymi i umiędzynarodowienia przedsiębiorstw odpowiedzialność za rachunkowość ulega wyraźnemu zwiększeniu. Duże możliwości informacyjnych systemów rachunkowości ułatwiają wpływanie na obraz jednostki przedstawiany w sprawozdaniu finansowym. Ponadto niedoprecyzowanie wielu regulacji i coraz większy wpływ szacunków na obraz jednostki powodują, że obraz ten zależy w dużym stopniu nie od stanu faktycznego, ale od postępowania i zamierzeń osób go prezentujących.

Początek XXI wieku to zmniejszenie zaufania do sprawozdań finansowych i audytu, a w szerszym ujęciu: spadek zaufania do rachunkowości. Kilkanaście spektakularnych przypadków bankructw dużych spółek giełdowych i organizacji gospodarczych, które sporządzały i publikowały sfałszowane sprawozdania finansowe, zachwiało zaufaniem inwestorów co do przejrzystości i wiarygodności informacji w nich zawartych.

Istnieje więc potrzeba mocniejszego podkreślenia konieczności dbania o jakość sprawozdań finansowych, których waga i znaczenie w obecnych czasach nie budzą

większych wątpliwości. Dane finansowe są bowiem podstawą do oceny działalności przez właścicieli jednostek, a także służą do podejmowania wielu kluczowych decyzji ekonomicznych, zarówno przez odbiorców wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

Jednak nawet najlepsze standardy rachunkowości nie zapewnią odpowiedniej jakości sprawozdań finansowych, jeżeli osoby odpowiedzialne za ich sporządzanie, oprócz znajomości przepisów regulujących prowadzenie rachunkowości, nie będą stosowały zasad etyki i dbały o ich przestrzeganie. Pomijanie kwestii etycznych może doprowadzić do występowania tzw. rachunkowości agresywnej i zniekształcać obraz sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa. Kierując się w rachunkowości etyką zawodową, osoby odpowiedzialne za ukazywanie informacji w sprawozdaniu finansowym pozbawione będą wielu dylematów, gdyż oczywiste będzie dla nich przedstawienie prawdziwego obrazu sytuacji finansowej firmy, co zapewni wiarygodność i maksymalną użyteczność informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym.

Celem artykułu jest więc wskazanie, iż etyka w rachunkowości jest szczególnie ważna zarówno dla zarządzających jednostką, jak i dla innych podmiotów działających w jej otoczeniu. Aby zapewnić odpowiednią jakość informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym, osoby odpowiedzialne za ich sporządzanie powinny przestrzegać nie tylko zasad rachunkowości i przepisów prawa, ale również zasad etycznych.

W realizacji celu artykułu zastosowano metodę analizy i krytyki aktów prawnych, metodę dedukcji i indukcji oraz dokonano analizy materiałów źródłowych.

2. Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji o przedsiębiorstwie

Rachunkowość obejmuje wiele działań mających na celu przedstawienie jasnego i rzetelnego obrazu przedsiębiorstwa. Rezultatem tych działań jest sporządzenie sprawozdania finansowego, które przedstawia skutki finansowe zdarzeń gospodarczych mających miejsce w danym podmiocie w okresie poprzedzającym jego sporządzenie. Sprawozdanie finansowe stanowi więc główne źródło informacji o sytuacji przedsiębiorstwa. Zakres sprawozdania finansowego jest określony w ustawie o rachunkowości. Wzory poszczególnych elementów sprawozdania finansowego są dostosowane do specyfiki jednostek zobowiązanych do prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Zgodnie z art. 45 ustawy o rachunkowości [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...], sprawozdanie finansowe składa się z elementów przedstawionych w tab. 1.

Od 1 stycznia 2009 r. część jednostek gospodarczych została zobligowana do sporządzania sprawozdań finansowych według zasad określonych w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej). Sprawozdania według tych zasad mogą także sporządzać fakultatywnie niektóre inne jednostki. Wprowadzenie MSSF świadczy o postępującym procesie harmonizacji i standaryzacji rachunkowości w skali międzynarodowej. Zakres podmiotowy stosowania MSSF w Polsce zaprezentowano w tab. 2.

Tabela 1. Elementy sprawozdania finansowego według ustawy o rachunkowości

Elementy sprawozdania finansowego	Obowiązki sporządzania
Bilans Rachunek zysków i strat Informacja dodatkowa	Obligatoryjne dla wszystkich jednostek prowadzących księgi rachunkowe
Zestawienie zmian w kapitale własnym Rachunek przepływów pieniężnych	Obligatoryjne dla jednostek podlegających corocznemu badaniu przez biegłego rewidenta
Sprawozdanie z działalności jednostki	Obligatoryjne, jeżeli obowiązek sporządzania wynika z ustawy o rachunkowości lub odrębnych przepisów

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...].

Tabela 2. Zakres podmiotowy stosowania MSSF w Polsce

Podmioty	Sprawozdania finansowe	
	skonsolidowane	jednostkowe
Jednostki, których papiery wartościowe są dopuszczone do obrotu na regulowanym rynku	obowiązkowo stosują MSSF	mogą stosować MSSF
Banki	obowiązkowo stosują MSSF	
Emitenci papierów wartościowych ubiegających się lub zamierzających się ubiegać o dopuszczenie do obrotu na regulowanym rynku w krajach EOG	mogą stosować MSSF	
Jednostki będące częścią grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF		

Źródło: [Rachunkowość międzynarodowa... 2009, s. 62].

Tak więc sprawozdania tworzone według MSSF, najogólniej rzecz ujmując, sporządzają banki i spółki giełdowe funkcjonujące w postaci grup kapitałowych (obligatoryjnie lub fakultatywnie). Należy także przypuszczać, że w najbliższym czasie liczba podmiotów stosujących standardy międzynarodowe będzie systematycznie rosła.

Sprawozdanie finansowe według MSSF składa się z podobnych elementów jak to sporządzane według ustawy o rachunkowości, z tym że bilans określany jest mianem sprawozdania z sytuacji finansowej, rachunek zysków i strat w formie rozwiniętej nosi nazwę sprawozdania z całkowitych dochodów, odpowiednikiem rachunku przepływów pieniężnych jest sprawozdanie z przepływów pieniężnych, a zestawienia zmian w kapitale własnym – sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym. Obligatoryjnym elementem dodatkowym jest także sprawozdanie z działalności w roku obrotowym.

Sprawozdania finansowe sporządzane według ustawy o rachunkowości i MSSF różnią się nie tylko nazewnictwem poszczególnych elementów składowych. Istotne różnice dotyczą także zakresu tych sprawozdań, sposobu grupowania i kategoryzacji

poszczególnych pozycji oraz stosowanych metod wyceny aktywów i pasywów. Polskie prawo bilansowe dokładnie określa formę sprawozdania finansowego, w tym kolejność i szczegółowość prezentacji poszczególnych składników. Natomiast w sprawozdaniach sporządzanych według MSSF istnieje duża dowolność co do układu, a obowiązek dotyczy jedynie uwzględnienia niektórych istotnych pozycji określających tzw. minimum informacyjne. Pozostałe elementy zwiększające użyteczność sprawozdań mogą być wykazywane według uznania jednostki bezpośrednio w sprawozdaniu bądź też w informacjach objaśniających.

Zasadniczym celem sprawozdań finansowych jest zaspokojenie podstawowych potrzeb informacyjnych szerokiego grona użytkowników, w szczególności zewnętrznych, tj. inwestorów, kredytodawców, kontrahentów, organów podatkowych i agend rządowych oraz społeczności lokalnej. W oparciu o uzyskane informacje podmioty te dokonują retrospektywnej oceny sytuacji majątkowo-kapitałowej i wyników finansowych jednostki, oceniając jej rentowność, płynność finansową, sprawność gospodarowania, zadłużenie i zdolność do obsługi długu. Na tej podstawie oraz przy uwzględnieniu jednocześnie prognozowanych zmian w gospodarce sporządzają wnioski dotyczące przyszłego efektywnego zaangażowania kapitałów, zakresu i charakteru współpracy gospodarczej, sposobu realizacji polityki gospodarczej itp. Dla podmiotów funkcjonujących w otoczeniu przedsiębiorstwa sprawozdanie finansowe stanowi najważniejsze i często jedyne źródło informacji o jednostce gospodarczej, co podkreśla jego istotną rolę w podejmowaniu najważniejszych strategicznych decyzji ekonomicznych. Dlatego też informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym powinny posiadać określone cechy jakościowe, czyli właściwości przesądzające o jego użyteczności.

3. Cechy jakościowe sprawozdania finansowego

Podstawową funkcją rachunkowości jest funkcja informacyjna, która polega na dostarczaniu informacji o sytuacji finansowej, finansowych wynikach działalności oraz przepływach środków pieniężnych jednostki, które będą użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Informacje te powinny spełniać określone cechy jakościowe wynikające z naczelnej zasady rachunkowości, jaką jest zasada prawdziwego i rzetelnego obrazu (*true and fair view principle*), nakładająca na jednostkę „obowiązek rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki gospodarczej” [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ..., art. 4, ust. 1]. Cecha rzetelności określa, aby ujęte w sprawozdaniu finansowym informacje były zgodne z rzeczywistością, a więc pochodziły z prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych w oparciu o dokładną dokumentację źródłową, zweryfikowaną okresowo za pomocą inwentaryzacji [Gabrusewicz 2009, s. 17].

Nie istnieje jednolita klasyfikacja cech jakościowych sprawozdania finansowego oparta na ustawie o rachunkowości. Wynika to z tego, że sama ustawa nie wy-

mienia enumeratywnie cech jakościowych sprawozdania finansowego, ograniczając się jedynie do zachowania zasady *true and fair view* oraz ujmowania w księgach rachunkowych i wykazywania w sprawozdaniu finansowym zdarzeń, w tym operacji gospodarczych zgodnie z ich treścią ekonomiczną [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ..., art. 4, ust. 2].

Wobec braku jednolitego, wynikającego z przepisów prawa, wykazu cech jakościowych sprawozdania finansowego powstało w literaturze szereg autorskich opracowań określających te cechy. Wszystkie z nich zawierają podobne klasyfikacje, które charakteryzują się mniejszą lub większą szczegółowością. Do podstawowych cech najczęściej wymienianych można zaliczyć: zrozumiałość, przejrzystość, wiarygodność i porównywalność.

W MSSF również podkreśla się, że użyteczność informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych dla celów podejmowania decyzji warunkowana jest wysoką jakością tychże informacji. Założenia koncepcyjne MSR określają następujące cechy jakości informacji przedstawianych w sprawozdaniach finansowych:

- a) przydatność,
- b) wierna prezentacja,
- c) porównywalność,
- d) sprawdzalność,
- e) terminowość,
- f) zrozumiałość.

Charakterystykę cech jakościowych sprawozdań finansowych zdefiniowanych w MSSF przedstawiono w tab. 3.

Tabela 3. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych według MSSF

Cecha sprawozdania finansowego	Charakterystyka
1	2
Przydatność	Przydatność informacji prezentowanych w sprawozdaniu oznacza ich użyteczność przy podejmowaniu decyzji. Informacje są przydatne, gdy wpływają na rodzaj podejmowanych decyzji oraz umożliwiają rozważenie alternatywnych wariantów działania
Wierna prezentacja	Wszystkie zdarzenia powinny być ujmowane w rachunkowości na podstawie obiektywnych faktów. Wierne odzwierciedlenie zdarzeń gospodarczych obejmuje także konieczność dokonania wyceny składników majątku będących przedmiotem transakcji. W pełni wierna prezentacja informacji powinna charakteryzować się kompletnością, brakiem błędów i bezstronnością
Porównywalność	Informacja uznana jest za bardziej przydatną, jeśli można ją porównać z innymi podobnymi informacjami. Podobieństwo informacji odnosi się zarówno do informacji wynikających ze sprawozdań finansowych różnych podmiotów, jak i sprawozdań finansowych jednego podmiotu sporządzanych w różnych okresach

Tabela 3, cd.

1	2
Sprawdzalność	Informacja może być uznana za rzetelną i pewną, jeśli jest sprawdzalna. Sprawdzenie informacji może oznaczać weryfikację kwoty czy innych parametrów dzięki bezpośredniej obserwacji. Może odbywać się w sposób pośredni, polegający na sprawdzeniu danych wejściowych przyjętych w modelu, wzorze i ponownym przeliczeniu uzyskanych danych wyjściowych przy zastosowaniu tej samej metodologii
Terminowość	Informacja powinna być podana w takim czasie, by odbiorca mógł na jej podstawie podjąć odpowiednie decyzje. Przy czym, im informacja jest starsza, tym jej przydatność mniejsza. Oznacza to, że informacja sprawozdawcza powinna być gotowa na ten moment, na który potrzebuje jej inwestor czy wierzyciel
Zrozumiałość	Informacja jest zrozumiała, kiedy jest jasna i zwięzła. Zrozumiałość oznacza więc łatwość odczytania i interpretacji informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Chodzi tu m. in. o stosowanie jasnej, zrozumiałej i precyzyjnej terminologii oraz unikanie zbyt wielu fachowych określeń. Punktem odniesienia dla cechy zrozumiałości jest odbiorca i to on ma rozumieć treść informacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Międzynarodowe Standardy... 2011].

Założenia koncepcyjne MSSF wskazują więc dwie podstawowe cechy jakościowe sprawozdań finansowych, jakimi są przydatność i wierna prezentacja. Pozostałe cechy traktowane są jako uzupełnienie fundamentalnych dwóch cech i odnoszą się do celu rachunkowości wskazanego w MSSF – dostarczenia na czas konkretnemu odbiorcy informacji przydatnych, porównywalnych, zrozumiałych dla niego, sprawdzalnych i mimo wszystko wiernie odzwierciedlających sytuację majątkową i finansową jednostki. Nie zawsze jednak wszystkie cechy mogą być spełnione ze względu na istniejące warunki umożliwiające stosowanie rachunkowości kreatywnej. Za trzy podstawowe należy uznać [Cieślak 2011, s. 266]:

1) istnienie zasad rachunkowości zakładających możliwość dokonywania ocen, szacunków i wyboru reguł,

2) przeprowadzanie fikcyjnych operacji gospodarczych,

3) powstawanie kolejnych skomplikowanych instrumentów finansowych.

Istotne kwestie stanowią tu także natura człowieka, zależność firm audytorskich od klientów, regulacje rachunkowości i globalizacja rynków.

Istnieje więc potrzeba poprawy jakości sprawozdań finansowych i wskazania narzędzi do jej przeprowadzenia. Jednym z nich jest stosowanie zasad etycznych przez osoby odpowiedzialne za przygotowywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych.

4. Etyka w praktyce rachunkowości

W opinii prof. A. Karmańskiej rosnąca rola rachunkowości, jako podstawowego źródła informacji o dokonaniach wszystkich podmiotów życia społeczno-gospodarczego, sprawia, że etyka w tej dziedzinie stała się szczególnie ważna, zarówno dla zarządzających jednostką, jak i dla innych jednostek działających w jej otoczeniu.

Etyka ma wiele definicji, niemniej jednak każdy intuicyjnie potrafi określić, czy coś jest etyczne, czy też nie. Wynika to z tego, że etyka oznacza ogół ocen i norm moralnych przyjętych w danym środowisku i odnosi się zawsze do ludzkich działań i postaw, których powinna być nieodłącznym atrybutem. W kategoriach etyki można ocenić każde działanie człowieka, nawet jeżeli podejmuje on czynności niekierowane bezpośrednio na ludzi, takie jak na przykład sporządzanie sprawozdania finansowego, sprawdzenie dowodu księgowego czy przeprowadzenie i rozliczenie inwentaryzacji.

Etyka w rachunkowości mieści w sobie społeczne standardy zachowań, ale także standardy zachowań odnoszące się bezpośrednio do profesji osób zajmujących się rachunkowością. Profesja ta jest często określana mianem innej od pozostałych profesji, bo choć księgowi otrzymują wynagrodzenie za usługi świadczone osobom czy organizacjom, które nazywane są mianem klientów, to jednocześnie przyjmują odpowiedzialność wobec stron trzecich i opinii publicznej. Dlatego to umiejscowienie stwarza dylemat etyczny dla księgowych.

Przez długi okres w Polsce (do 1989 roku) przestrzeganie zasad etyki w praktyce rachunkowości wymuszane było pośrednio przez szczegółowe normy prawne w tym zakresie, takie jak np. jednolite plany kont, branżowe plany kont, szczegółowe instrukcje inwentaryzacyjne, zasady gospodarki kasowej czy wytyczne co do zasad rachunku kosztów. Współcześnie etyka nabiera innego, specjalnego wymiaru i podobnie jak wiele innych obszarów związanych z prowadzeniem działalności jednostki i jej zarządzaniem, staje się obiektem standaryzacji przejawiającej się przede wszystkim w tworzeniu różnych kodeksów zasad etycznych.

Ponieważ regulacje prawne rachunkowości nigdy nie wyprzedzą możliwych praktyk, z którymi będzie ona musiała się zmierzyć, zawsze będzie istnieć niebezpieczeństwo nadużywania systemu rachunkowości. Będzie ona wykorzystywana przede wszystkim do wpływania na adresatów informacji sprawozdawczej i może się przejawiać w:

- 1) manipulowaniu informacjami w czasie rzeczywistym (przesuwanie danych z okresu na okres),
- 2) manipulowaniu informacjami poprzez ich celowe klasyfikowanie, ujawnianie, ukrywanie w większych zbiorach lub ich nieujawnianie,
- 3) manipulowaniu informacjami w drodze tendencyjnego kształtowania ich wartości.

W sytuacji, gdy praktyki te przeprowadzane są z całą świadomością – są przestępstwem, określanym mianem rachunkowości kreatywnej, rozumianej w tym złym

znaczeniu. Świadczą one bowiem o braku etyki zawodowej, który może wynikać z arogancji gospodarczej, lekceważenia innych, bezkompromisowości w postępowaniu gospodarczym [Karmańska 2006, s. 369-384].

Dlatego też organizacje księgowych, świadome wagi problemu i jednocześnie nieuczciwych pobudek, jakimi mogą się kierować osoby zajmujące się rachunkowością, wydają różne kodeksy, które mają chronić interesariuszy rachunkowości, jak i interes samych księgowych dla nich pracujących. Zasady etyczne mają służyć utrzymaniu prestiżu zawodowych księgowych i wyrabianiu w otoczeniu zaufania do informacji przez nich przygotowywanych.

Opracowaniami zawierającymi wskazania zasad etyki w rachunkowości są: *Kodeks etyki zawodowych księgowych IFAC* wydany przez Międzynarodową Federację Księgowych (IFAC) oraz *Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości* przygotowany przez Komisję Zasad Etyki i Profesjonalizmu Księgowego Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce.

Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości określa, że zawód w dziedzinie rachunkowości jest zawodem o szczególnym znaczeniu w skali makro-, jak i mikroekonomicznej. Jest też zawodem zaufania publicznego, który mogą wykonywać osoby o określonych predyspozycjach. Jeżeli jest wykonywany z poszanowaniem prawa i zasad etycznych, wówczas powinien się cieszyć dużym prestiżem społecznym.

Kodeks obejmuje zbiór zasad i wytycznych postępowania zawodowego dla osób zajmujących się rachunkowością. Ma on za zadanie rozpropagować wśród nich wartości etyczne, m.in. takie jak działanie w sposób kompetentny, profesjonalny i odpowiedzialny, co powinno mieć bezpośredni wpływ na jakość i rzetelność efektów ich pracy.

Główne zasady etyczne, którymi księgowi powinni się kierować, wykonując swój zawód, zostały przedstawione w tab. 4.

Tabela 4. Podstawowe zasady etyki zawodowej w rachunkowości

Zasada etyki	Charakterystyka
1	2
Kompetencje zawodowe	Posiadanie przez osobę zajmującą się rachunkowością należytego przygotowania zawodowego, ustawicznego poszerzania i aktualizowania wiedzy fachowej oraz doskonalenie umiejętności zawodowych
Wysoka jakość pracy	Przestrzeganie należytej staranności i obiektywizmu przy systematycznej informacji przetwarzanych i prezentowanych przez rachunkowość
Niezależność zawodowa	Wyrażanie niezależnej opinii w sprawach wymagających rozstrzygnięć, bez ulegania wpływom z zewnątrz
Odpowiedzialność za przygotowywane i prezentowane informacje z zakresu rachunkowości	Przygotowanie i prezentowanie informacji w sposób zgodny z obowiązującym prawem, standardami zawodowymi i normami etycznymi

1	2
Właściwe postępowanie w relacjach z osobami, jednostkami i instytucjami powiązanymi zawodowo	Zachowanie relacji opartych na szacunku, wzajemnym zrozumieniu, bezinteresowności, życzliwości, wspólnym zaangażowaniu i wymianie doświadczeń
Właściwe postępowanie w przypadkach sporu i sprzeczności interesów	Dążenie do obiektywnych i polubownych rozstrzygnięć
Właściwe postępowanie w sytuacjach szczególnych, np. upadłości czy likwidacji jednostki prowadzącej rachunkowość	Dążenie do wypełniania nadrzędnych zasad rachunkowości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady rzetelnego i wiernego obrazu oraz norm etycznych
Tajemnica zawodowa	Poszanowanie prawa zarządu jednostki do nierozpowszechniania znanych, a mających charakter wewnętrzny, informacji, których ujawnianie nie jest obowiązkowe w świetle prawa, a które mogą mieć gospodarcze lub inne znaczenie dla jednostki
Właściwe oferowanie usług z dziedziny rachunkowości	Uczciwość w działalności marketingowej oraz innych działaniach mających na celu pozyskanie odbiorców usług z dziedziny rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Kodeks Zawodowej Etyki... 2012].

Poza wymienionymi zasadami, osoby zajmujące się rachunkowością, sporządzające sprawozdanie finansowe powinny odznaczać się w swoim działaniu wskazanymi przez Międzynarodową Federację Księgowych takimi cechami, jak [Karmańska 2005, s. 158]:

- zaangażowanie,
- obiektywizm,
- dyskrecja,
- uczciwość,
- profesjonalne zachowanie rozumiane jako należyta staranność, odpowiedzialność i wiarygodność,
- dążenie do doskonałości poprzez zaangażowanie w stały rozwój i naukę,
- odpowiedzialność społeczna (zrozumienie, uwzględnienie interesu publicznego).

Stosowanie się do opisanych zasad etycznych ma bezpośredni wpływ na jakość informacji generowanych przez rachunkowość i prezentowanych w sprawozdaniu finansowym.

5. Zakończenie

Podsumowując przedstawione rozważania, można stwierdzić, że aby zapewnić odpowiednią jakość informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym, musi cechować się ono: przydatnością, wierną prezentacją, porównywalnością, sprawdzal-

nością, terminowością i zrozumiałością. O zakresie i sposobie ujęcia informacji decydują osoby prowadzące księgi rachunkowe i sporządzające sprawozdania finansowe, mające tym samym bezpośredni wpływ na wizerunek przedsiębiorstwa. Jednak, aby zapewnić rzetelność i wiarygodność informacji przekazywanych zarówno odbiorcom wewnętrznym, jak i zewnętrznym, nie wystarczy znajomość przepisów prawa i zasad rachunkowości czy dobre rozwiązania techniczne. Równie ważna jak profesjonalizm osób zajmujących się rachunkowością jest ich postawa etyczna i kierowanie się zasadami etyki zawodowej. Podstawowe normy i wytyczne postępowania księgowych, które gwarantują odpowiednią jakość sporządzanych przez nich sprawozdań, określa kodeks etyki w rachunkowości. Osoby zajmujące się rachunkowością uważają go za potrzebny i w zdecydowanej większości są przekonani co do ujętych w nim zasad¹. Etyka zatem może i powinna poprawić jakość pracy księgowych, a tym samym jakość sprawozdań finansowych.

Literatura

- Cieślak M., *Podejście etyczne w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych*, UE w Poznaniu, Poznań 2011.
- Gabrusewicz W., *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości, Poznań 2009.
- Karmańska A., *Etyka w dydaktyce rachunkowości*, ZTR 2005, nr 26 (82), SKWP, Warszawa 2005.
- Karmańska A., *Etyka w rachunkowości w kontekście praktyki zarządzania przedsiębiorstwem*, [w:] *W stronę teorii i praktyki finansów*, red. J. Ostaszewski, M. Zaleska, Kolegium Zarządzania i Finansów, SGH, Warszawa 2006.
- Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, SKwP, Warszawa 2012, www.skwp.pl.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, SKwP, Warszawa 2011.
- Nowak E., *Analiza sprawozdań finansowych*, PWE, Warszawa 2005.
- Rachunkowość międzynarodowa*, red. K. Winiarska, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2009.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330.

---

¹ Potwierdzają to wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród osób zajmujących się rachunkowością [Cieślak 2011, s. 236-258].

ACCOUNTING ETHICS VS. FINANCIAL REPORTING QUALITY

Summary: A financial statement represents the basic source of information about the situation of enterprise finance and its assets. On this basis both internal and external users of financial statements make decisions regarding investments, transactions or credits and therefore the quality of information presented in such statements is crucial. Financial statements should be prepared in line with accounting rules so that they truly reflect the actual situation of an enterprise. However, in order to accomplish this goal it is not enough to comply with the accounting rules and the law. Professional ethics of people working in accounting is becoming more and more important. Meeting ethical principles constitutes the condition underlying adequate quality of information presented in a financial statement.

Keywords: ethics, code of ethics, accounting, financial reporting.